

Umalo je zaboravljeno da su u strašnim bitkama u velikom broju sudjelovali i ginuli naši preci: Dalmatinaci, Bosanci, Hercegovci, Kordunaši, Banijci, Ličani, Zagorci, Slavonci, Posavci...

tekst i foto:
Nikola Tominac

Jedan od najstrašnijih ratova u povijesti čovječanstva jest Prvi svjetski rat ili Veliki rat, a jedna od najkrvavijih sastavnica toga rata bilo je Jugozapadno bojište koje je bilo dugo oko 650 km. Najveći dio ovoga bojišta nalazio se na planinskom terenu višem od 1 000 metara nadmorske visine. Veliki rat bio je prvi rat u planinama koji je zahtijevao iznimne napore za preživljavanje na visinama. Na istočnom dijelu ovoga velikog bojišta nalazila se »Soška fronta« ukupne duljine osamdesetak kilometara – od kojih je veći dio također bio na brdsko-planinskom terenu. Na ovom bojištu sukobile su se dvije velike vojske s oko milijun vojnika, dok se za vrijeme najžešćih bitaka na Krasu, na bojištu dugom svega 24 km, međusobno ratovalo i do 300 000 boraca.

O Soči, Dolomitima i Južnom Tirolu napisana su brojna znanstvena djela različitih historiografija, koja uglavnom opisuju ratna djelovanja talijanskih i austro-ugarskih pukovnija, no bez dovoljna spominjanja udjela Hrvata u njima i njihovih golemih žrtava. Hrvatske pukovnije u Austro-ugarskoj vojsci ostale su do sada slabo istražene u sklopu hrvatske historiografije, unatoč postojanju dviju knjiga Slavka Pavičića o Prvome svjetskom ratu i nikad objavljene ratne povjesnice dalmatinske »C. i. k. pješačke pukovnije Grof von Lacy, br. 22 od godine 1902. do njenog raspuštanja« autora brigadira (njem. »Oberst«) Gustava pl. Hubke. Hoće li potomci naših hrabrih Dalmatinaca smoci snage da ovo vrlo vrijedno djelo hrvatske vojne povijesti konačno ugleda svjetlo dana. U Republici Sloveniji postoji nekoliko djela vojnog istraživača Lovre Galića iz Zagreba koja su važna za istraživanje na širem području Tolminskog mostobrana. Ovom prilikom zahvaljujem mu na iscrpnoj pomoći tijekom mojih istraživanja o sudjelovanju Hrvata u borbama na Soči.

Sustavnijeg istraživanja ostalih postrojbi do sada nije bilo, izuzev ratnoga puta ličke k. u. k. 79. pješačke pukovnije »Grof Jelačić« iz Otočca koja je djelomično predstavljena čitateljstvu. Stoga i ne čudi da je umalo bilo zaboravljeno da su u strašnim bitkama u velikom broju sudjelovali i ginuli naši preci: Dalmatinaci,

Gore i dolje: na Mengorama nedaleko od Tolmina i danas se mogu naći objekti u kojima su ratovali pripadnici IV/53. zagrebačke pukovnije (iz zbirke dokumentacije »Udruga 1914-1918.« iz Zagreba).

Bosanci, Hercegovci, Kordunaši, Banijci, Ličani, Zagorci, Slavonci, Posavci i Zagrepčani. Prošli su sve strahote borbe, posebice u rovovskim bitkama i u borbi prsa o prsa. Tamo gdje se pokazalo da puška ni bajuneta nisu dovoljno učinkovite, koristili su improvizirana hladna oružja, poput boksera, kratkih jurišnih noževa, sjekirica, buzdovana ili nečega sličnoga. Svaki narod imao je neko svoje specifično oružje: Mađari su ubijali sjekirama zvanim »fokos«, Bošnjaci svih triju vjera u napad su najradije išli s kratkim jurišnim nožem u zubima, dok su Dalmatinci masovno upotrebljavali buzdovane, sjekirice i topuze.

Ovom prilikom želimo odati iskreno poštovanje prema svim vojnicima koji su ovdje ginuli i ratovali.

Htjeli smo se riječiti u slikom prisjetiti zaboravljenih mjesta na ovome bojištu gdje su se odvijale vrlo brutalne borbe hrvatskih vojnika: Svetog Mihaela (Mt. San Michelle), Krasa, Svetog Marka i Panovečke šume, Marcaia i Costensina u Južnom Tirolu gdje su se krvavo borili naši Kordunaši, Banijci i Karlovčani; Sabotina, Podgore, Banjšćice, kote 383 – Prznice – naših Dalmatinaca; Mengora, Mrzlog vrha, Cvetja i Batognice (Krna) – naših Posavaca, Zagoraca i Zagrepčana; Fajtji hriba, Vodica, Svete Gore, Kostanjevice, Monte Grappe – naših Ličana i Slunjana; Vršiča i Rombona te Monte Melette u Južnom Tirolu – naših Bosanaca i Hercegovaca.

Većina njih ovamo je pristigla nakon

užasnih bitaka u Srbiji, Galiciji i na Karpatima. Na nekadašnjim bojišnicama na mnogo mjesta naišli smo na spomenike naših predaka koji su tu proveli iznimno teške trenutke ratovanja. Na zapadnim i sjevernim obroncima uzvisine Mengore nad nekoliko kaverni nalaze se zapisi o boravku IV. bojne 53. zagrebačke pukovnije, dok se na Krasu i kod sela Črniča i Oseka mogu naći uspomene na Karlovčane i Ličane. Ali, nažalost, postoje i brojna vojna groblja na kojima su sahranjeni naši vojnici bez dostojna obilježja. Predstoji nam puno posla da ispravimo tu povijesnu nepravdu.

Otvaranje bojišta

Rat s Italijom pojavio u trenutku kada je najbolji dio vojske s kojom je Monarhija ušla u rat već bio izgubljen u Galiciji, Srbiji i Karpatima. Od kolovoza do prosinca 1914. Austro-ugarska vojska izgubila je oko 1 200 000 vojnika i 22 000 časnika, od toga 115 000 mrtvih i oko 200 000 nestalih, a od 1. siječnja do 30. travnja 1915. u zimskim bitkama za Karpate izgubljeno je još 793 000 vojnika. Ali ta znatno oslabljena vojska uspjela je spriječiti talijanski prodor i na koncu sakupili dovoljno kvalitetnih snaga da sa saveznikom Njemačkom katastrofalno porazi Talijane u proboju kod Kobarida 1917. godine. Nedostatak vode, hrane i oskudna osobna higijena, kao i nemogućnost pokapanja brojnih leševa između borbenih linija prozročili su epidemije kolere, tifusa ili dizenterije. Mnogi su se borci razboljeli ili su poludjeli zbog nesnosna zadaha mase nepokopanih leševa u različitim stadijima raspadanja.

Kraljevina Italija kao ratni cilj postavila si je prodor najkraćim putem do obje austro-ugarske metropole, Beča i Budimpešte, što joj je ujedno bila i obveza prema saveznicima temeljem Londonskog ugovora. Pokazalo se da talijanski ulazak u rat na strani Antante nije donio olakšanje Rusiji i Srbiji, kako se očekivalo, nego su Rusi Brusilovljevom ofenzivom iz ljeta 1916. morali spašavati situaciju na Talijanskom bojištu tijekom Južnotirolske ofenzive koja je zaprijetila austro-ugarskim prodorom iz Južnog Tirola u Venetsku nizinu i odsijecanjem talijanskih snaga na Soči.

Zadaća ovoga priloga nije analiza političkih događaja koji su prethodili i doveli do rata s Italijom ili glorifikacija i negacija toga vremena s današnjih stajališta, jer je o tome već dosta pisano u »Vojnoj povijesti«. Naš je cilj ukratko prikazati voj-

